

2BLACKDOT..

“Esasen konu hep 2 nokta arasındadır”

Haftalık Politik ve Jeopolitik Gelişmeler

27 Nisan 2026 – Sayı 106

Bu hizmet size 2blackdot ve Tema Grup tarafından ücretsiz verilmektedir. Bu yazılanlar yatırım tavsiyesi değildir.

Hazırlayan: Hakan Çalışkantürk

2twoblackdots@gmail.com

<https://www.2blackdots.com>

*** Yasal Uyarı:*** Burada yer alan yatırım bilgi, yorum ve tavsiyeleri yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Yatırım danışmanlığı hizmeti; a racı kurumlar, portföy yönetim şirketleri, yatırım ve kalkınma bankaları ile müşteri arasında imzalanacak yatırım danışmanlığı sözleşmesi çerçevesinde ve yetkili kuruluşlar tarafından kişilerin risk ve getiri tercihleri dikkate alınarak kişiye özel olarak sunulmaktadır. Burada yer alan yorum ve tavsiyeler ise genel niteliktedir. Bu yorum ve tavsiyeler mali durumunuz ile risk ve getiri tercihlerinize uygun olmayabilir. Bu nedenle sadece burada yer alan bilgilere dayanılarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Gerek bu yayındaki gerekse bu yayında kullanılan kaynaklardaki hata ve eksikliklerden ve bu yayındaki bilgilerin kullanılması sonucundaki yatırımcıların ve/veya ilgili kişilerin uğrayabilecekleri doğrudan ve/veya dolaylı zararlardan, kar yoksunluğundan, manevi zararlardan ve her ne şekilde ve surette olursa olsun üçüncü kişilerin uğrayabileceği her türlü zarardan dolayı 2blackdot ve Hakan Çalışkantürk sorumlu tutulamaz.

Savaşın Evrimi: Çok Katmanlı ve Hibrit Savaş Çağı

SAVAŞIN YENİ MANTIĞI VE PARADİGMA DEĞİŞİMİ

FİZİKSEL YIKIMDAN

DAVRANIŞ ŞEKİLLENDİRMEYE

MALİYET ASİMETRİSİ PARADOKSU

Milyon dolarlık savunma sistemlerinin çok düşük maliyetli dron ve füzelele karşı edilmesi, savaşın sürdürülebilirliğini ekonomik bir sınav haline getirmektedir.

PERCEIVED POWER (ALGILANAN GÜÇ)

Modern çağda, bir etkinite psikolojik kapasitesinden ziyade rekiti üzerinde yarattığı psikolojik etki ve belirsizliğe dayanmaktadır.

SİHA TEKNOLOJİLERİ VE SINIRSIZLIK ALANLARI

İNSAN FAKTÖRÜNDEN ARINDIRILMIŞ KESİNTİSİZ OPERASYON

Sirtkılar, msn iriflertsnn hiyalışık amırlarını aşarak (uşkasusluk, C kovarsel sk.) gönlerce havada kalabilmeste ve kasintisiz gözeierne yapabilmektedir.

SATURASYON (DOYURMA) SALDIRILARI

Binlerce ucus SiHK'mn tek bir organizma gibi hareket edetek gelişmiş savunma sistemlerini matemabksel olarak Toly olma kapasdesi.

OPERASYONEL HIZIN SINIRSIZI AŞMASI

Yapay zeka ile dangan sıztemler, veri işleme ve hedef imhe kıanı invan keyninin kavayamayacağı seviyalere taşımaktadır.

SAVAŞIN DÖNÜŞÜMÜ

SAVAŞIN DÖNÜŞÜMÜ

YENİ STRATEJİK KIRILGANLIKLAR VE ÇÖZÜMLER

ZIBHLI BİRLİKLERİN VE UÇAK GEMİLERİNİN KIBILGANLIĞI

Tankler ve uçak gemileri gibi merkesi çüz odaklan, ucuz esimetris ellaklar ve AZ/AD stratejileri karşısında artık "stratejik yük" haline gelmektedir.

NAVİGASYON BAĞIMSIZLIĞI: BEKA MÜCABESİ

GPS sinyadiv's beşildiçi. "Yer ve sağı" kahta dunahısına karşı bağımsız sayırdastar sizfenderi fartiser caydırıcılık badar değerli inde gehiriyor.

ÖZEL KUVVETLER: DİJİTAL CERBAHLAR

Modern komandolar artık sadece savaşan unsurlar değil, teknolojiyle entegre olmuş diyetel ve asimetrik güzü sahada yönslen streteyk merkezlerdir.

ENDÜSTRİYEL DAYANIKLILIK VE GELECEK

MÜHİMMAT ÇAĞI VE STOK YÖNETİMİ

Savaşın kederiri kimin daha iyi tanıls olduğu dağılı, kimin daha hızlı ve sürdürülebilirli mühimmsst üretabildiği belirlemektedir.

STRATEJİK REZERV ZORUNLULUĞU

Nadir mateller, perraf ve doğalgas rezenderi, mühimmsst üredm harlim gövenceya alun "sesalık bovat" olavak fatirnearnaisedir.

TOPLUMSAL VE SİSTEMİK DİRENÇ (RESILIENCE)

Zafer, sadece teknolojiyi kullansum değil, tedarik zincirindan şiber uzaza kadar her alanda bağımsızlık zirhuşan "önerici devletlerio" olmsastır.

SAVAŞIN DÖNÜŞÜMÜ: İRAN ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN ÇOK KATMANLI SAVAŞIN YÜKSELİŞİ VE BİR GÜVENLİK DEĞERLENDİRMESİ

1. Giriş

Savaşın doğası tarihsel süreç içerisinde sürekli dönüşüm geçirmiştir. Clausewitz'in savaş tanımında vurguladığı "politik araç" niteliği korunmakla birlikte, bu aracın kullanım biçimleri radikal şekilde değişmiştir. Özellikle 21. yüzyılda teknolojik gelişmeler, küreselleşme ve dijitalleşme, savaşın yalnızca fiziksel çatışma alanlarıyla sınırlı olmadığını göstermiştir.

Günümüzde savaş; kara, hava ve deniz gibi klasik alanların ötesine geçerek siber uzay, uzay sistemleri ve en önemlisi bilişsel/psikolojik alanı kapsayan çok katmanlı bir yapıya dönüşmüştür. Bu dönüşümün en dikkat çekici örneklerinden biri İran'ın son dönem bölgesel stratejisinde gözlemlenmektedir.

2. Teorik Çerçeve: Geleneksel Savaştan Hibrit Savaşa

Geleneksel savaş anlayışı, devletlerin düzenli ordular aracılığıyla belirli cephelerde karşı karşıya geldiği, coğrafi olarak sınırlı ve fiziksel üstünlüğe dayalı bir modeli ifade eder. Bu modelde başarı: asker sayısı, silah kapasitesi, lojistik güç gibi somut unsurlarla ölçülmektedir.

Modern savaş literatüründe hibrit savaş, farklı savaş türlerinin eş zamanlı kullanımı olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda: konvansiyonel güç, asimetrik taktikler, siber saldırılar ve enformasyon operasyonları bir arada kullanılmaktadır.

Bu yaklaşımın temel özelliği, savaşın belirli bir cepheye indirgenememesi ve çoklu alanlarda yürütülmesidir.

3. Asimetrik Savaş Stratejisi

İran'ın kullandığı drone ve füze sistemleri, modern savaşta maliyet-etkinliğin önemini ortaya koymaktadır. Bu sistemler: pahalı savunma sistemlerini zorlayabilmekte, stratejik hedeflere ulaşabilmekte, psikolojik etki yaratabilmektedir. Bu durum, klasik "teknolojik üstünlük = zafer" varsayımını sorgulatmaktadır.

4. Psikolojik Savaşın Merkezileşmesi

Modern savaşta en kritik dönüşüm, psikolojik alanın merkezî hale gelmesidir. İran örneğinde: sınırlı saldırılar büyük etki olarak sunulmakta, belirsizlik sürekli canlı tutulmakta, rakip aktörlerin davranışları yönlendirilmektedir. Bu durum, savaşın yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda bilişsel bir süreç olduğunu göstermektedir.

Caydırıcılık kavramı da dönüşüm geçirmiştir. Geleneksel caydırıcılık: fiziksel kapasiteye dayanırken modern caydırıcılık: algılanan kapasiteye (perceived power) dayanır. Bu bağlamda, bir aktörün gerçek gücünden ziyade, rakipleri üzerinde yarattığı algı belirleyici hale gelmektedir.

5. Savaşın Yeni Mantığı

Elde edilen bulgular, modern savaşın üç temel ekseninde dönüştüğünü göstermektedir:

1. Fizikselden bilişsele kayış
2. Merkezî yapıdan dağıtık yapıya geçiş
3. Yüksek maliyetten maliyet-etkin çözümlere yönelim

Bu bağlamda savaş artık:

- Yıkım üretmekten ziyade davranış şekillendirme sürecine dönüşmüştür.
- Savaş artık yalnızca cephede kazanılmamaktadır.
- Algı, belirsizlik ve psikolojik etki, askerî güç kadar belirleyici hale gelmiştir.
- Geleceğin savaşlarını kazanan aktörler, fiziksel güçten ziyade çok katmanlı sistemleri entegre edebilenler olacaktır.

Bu dönüşüm, uluslararası ilişkiler ve güvenlik çalışmalarında yeni teorik yaklaşımlara duyulan ihtiyacı açıkça ortaya koymaktadır.

SAVAŞIN BAŞINDAN BU ANA KADAR SÜRECE DAİR ÖNGÖRÜLER

ABD, İsrail ve İran arasındaki askeri gerilim ve çatışmalar (özellikle Haziran 2025'teki "12 Gün Savaşı" ve Nisan 2024'teki karşılıklı saldırılar), modern savaşın karakterindeki köklü değişimleri ortaya koyan bir "laboratuvar" işlevi görmüştür. Bu süreçten çıkarılan temel dersler şunlardır:

- **Asimetrik Gücün Caydırıcılığı:** Salt askeri güç üstünlüğüne dayalı bir yaklaşımın her zaman hızlı ve kalıcı zafer getirmeyeceği, askeri dengesizliğin yanıtıcı olabileceği görülmüştür. İran, konvansiyonel zayıflığını

düşük maliyetli dronlar, füzeler ve deniz mayınları gibi asimetrik araçlarla ve bölgesel kaos stratejisiyle dengelemeye çalışmıştır.

- **Çok Boyutlu ve Hibrit Harp:** Savaşın artık sadece fiziksel cephelerde değil; siber alan, enerji hatları, ekonomi ve diplomasi sahalarında da eş zamanlı yürütüldüğü doğrulanmıştır. Özellikle siber harp ve elektronik harp kapasitesinin artırılmasının kritik önemi vurgulanmıştır.
- **Hava Savunma ve Maliyet Paradoksu:** Çok katmanlı hava savunma sistemlerinin (Demir Kubbe vb.) etkinliği kanıtlanmış olsa da ucuz dronları düşürmek için milyon dolarlık füzelerin kullanılması "savaşın sürdürülebilirliği" ve maliyeti açısından ciddi bir soru işareti oluşturmuştur. Bu durum, daha ucuz ve bol miktarda savunma/saldırı mühimmatı tedarik etme ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.
- **İttifak ve Müşterek Harekatın Gücü:** İsrail'in İran saldırılarını bertaraf etmesindeki en büyük ilerlemelerinden biri; ABD, İngiltere, Fransa ve Ürdün gibi aktörlerle kurulan ileri düzeydeki askeri iş birliği ve entegre istihbarat koordinasyonu olmuştur.
- **Lojistik ve Dayanıklılık:** Hızlı ve yüksek yoğunluklu operasyonların ötesinde, savaşın uzun süreye yayılması durumunda lojistik sürdürülebilirliğin (stokların hızla tükenmesi vb.) en büyük meydan okuma olduğu görülmüştür.
- **Stratejik Hedeflerin Dönüşümü:** İran'ın en güçlü silahının nükleer kapasiteden ziyade Hürmüz Boğazı gibi kritik enerji koridorlarını kontrol etme veya küresel ekonomik sistemi sarsma kapasitesi olduğu değerlendirilmektedir.

Bu dersler, küresel savunma endüstrisi ve askeri doktrinlerin "nicelikten niteliğe", "merkeziyetçilikten merkeziyetsiz birimlere" (dron ve füze komutanlıkları gibi) ve "yüksek teknolojiden sürdürülebilir asimetrik sistemlere" doğru evrildiğini göstermektedir.

ÇOK KATMANLI SAVAŞIN PARAMETRELERİ

Yukarıda vurgulanan hususlar paralelinde savaşın evrildiği değerlendirilen boyutta oluşan parametre dizisinin ana hatları aşağıda sunulmuştur.

1. Ülkelerin savaşta insan maliyetini yaratacağı baskıya karşı dayanıklı hale getirilmesi.

Savaşta "insan maliyeti dayanıklılığı", bir toplumun ve devletin cepheden gelen tabutlar, yaralılar ve sivil kayıplar karşısında çözülmeden, stratejik hedeflerinden vazgeçmeden savaşı sürdürebilme kapasitesidir. Modern askeri literatürde bu, sadece fiziksel bir savunma değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyolojik bir zırh oluşturma sürecidir.

2. Mühimmat çağında stok ve üretimin belirleyiciliği

"Mühimmat çağı", savaşın kaderini artık sadece "kimin daha iyi uçağı veya tankı olduğu" değil, "kimin daha çok ve daha hızlı mühimmat üretebildiği" gerçeğinin belirlediği bir dönemi ifade ediyor.

3. Radarların kör edilmesi stratejisi ve uçak gemilerinin giderek artan kırılganlıkları

Bu durum, modern savaş doktrininde "Erişimi Engelleme ve Alandan Men Etme" (A2/AD - Anti-Access/Area Denial) olarak adlandırılan stratejinin bir sonucudur. Geleneksel güç projeksiyonu araçlarının (uçak gemileri gibi), ucuz ve etkili asimetrik silahlar karşısında artık "güvenli liman" bulamaması anlamına gelir. Modern savaş, "en büyük olanın" değil, "görünmeyen ve mühimmatı bol olanın" kazandığı bir sürece evrilmiştir. Uçak gemileri gibi merkezi güç odakları, merkeziyetsiz ve ucuz saldırı teknolojileri karşısında giderek daha fazla "stratejik yük" haline gelmektedir.

4. SİHA ve diğer insansız savaş teknolojilerinin artan etkisi:

SİHA (Silahlı İnsansız Hava Aracı) teknolojisindeki "sınırsızlık" ifadesi, aslında bu sistemlerin sadece uçması değil, savaşın temel kurallarını (fiziksel, etik ve ekonomik olarak) yeniden yazmasıyla ilgilidir. SİHA'ların sunduğu bu sınırsızlık alanlarını şu şekilde analiz edebiliriz:

- Bir insan pilot, G kuvvetine, uykusuzluğa ve tuvalet ihtiyacına tabidir. SİHA'lar ise yakıtı veya enerjisi olduğu sürece (havada yakıt ikmali veya güneş enerjisiyle) günlerce, hatta haftalarca havada kalabilir. Bu, "kesintisiz gözetleme" ve "anlık vuruş" kapasitesini sınırsızlaştırır. İnsan hayatının riske atılamayacağı (yoğun hava savunma bölgeleri gibi) "intihar görevlerine" SİHA'lar gönderilebilir. Bu, stratejik seçenekleri sınırsızlaştırır.
- SİHA teknolojisinin asıl sınırsızlığı tek bir araçta değil, binlerce aracın birbiriyle haberleşerek tek bir organizma gibi hareket etmesindedir. Saturasyon (Doyurma) Saldırısı: Hava savunma sistemlerinin belirli bir hedef vurma kapasitesi vardır. Binlerce ucuz SİHA ile yapılan bir saldırı, dünyanın en gelişmiş savunma sistemini bile matematiksel olarak "felç" eder. Bu, mühimmat sınırlılığını düşmanın savunma kapasitesini aşarak çözer.
- Bir F-35 savaş uçağı üretmek yıllar ve milyarlarca dolar sürerken, SİHA'lar çok daha kısa sürede ve düşük maliyetle üretilebilir. Bu durum, orta ölçekli ülkelerin (veya grupların) bile küresel güçlere karşı "hava hakimiyeti" kurabilmesine olanak tanır. Savaş gücü artık sadece dev ekonomilerin tekelinde değildir; üretim kapasitesi olan herkes bu sınırsız güce erişebilir.

- SİHA'lar yapay zeka ile donatıldığında, bir insanın milyonlarca veri arasından hedefi seçme hızından çok daha hızlı tepki verirler. İnsan müdahalesi olmadan hedef seçen ve imha eden sistemler, savaşın hızını insan beyninin kavrayamayacağı bir seviyeye taşır. Bu, operasyonel hızın sınırsızlaşmasıdır.
- SİHA'lar sadece büyük uçaklar değildir; kuş boyutunda hatta böcek boyutunda (nanodronlar) olabilirler. Bir binanın havalandırmasından giren, suikast düzenleyen veya sadece dinleme yapan mikro sistemler, "cephe" kavramını tamamen ortadan kaldırır. Artık her yer cephe'dir.
- SİHA teknolojisinin önündeki tek gerçek sınır "Elektronik Harp" bariyerleridir. Bir SİHA'nın sinyalini kestiğinizde o "sınırsız" güç bir anda metal yığına dönüşebilir.

5. Silah ve ateş gücünün muhafazası:

Silah ve ateş gücünün muhafazası, modern savaş doktrininde bir ordunun sahip olduğu vurucu gücü (tanklar, füzeler, SİHA'lar, toplar) düşmanın ilk saldırısından veya yıpratma savaşından koruyarak, karşı saldırı kapasitesini sürekli kılma yeteneğidir.

6. Hava kuvvetlerinin bakım onarım ve lojistik destek kabiliyetlerinin geliştirilmesi

Hava kuvvetlerinde bakım-onarım (MRO) ve lojistik destek kabiliyetlerinin geliştirilmesi, modern savaşın "hız" ve "yüksek yoğunluk" karakterine uyum sağlamak için bir zorunluluktur. Bir uçağın sadece havada ne yaptığı değil, yere indiğinde ne kadar sürede tekrar havalanabildiği (Sorti Üretim Oranı), savaşın kazananını belirleyen asıl unsurdur.

7. Teknolojinin ve istihbaratın ülkeler arasındaki mobilizasyonu

Teknolojinin ve istihbaratın ülkeler arasındaki mobilizasyonu, modern savunma stratejilerinde müttefik kuvvetlerin birleşik bir organizma gibi hareket etmesini sağlayan "kuvvet çarpanı" haline gelmiştir. Bu süreç, bilginin ve teknolojik imkanların sadece bir ülkede kalmayıp, operasyonel hız ve etkinlik adına sınır ötesine hızla transfer edilmesini içerir. Ancak; Teknolojinin ve istihbaratın bu denli akışkan hale gelmesi (mobilizasyonu), ulusal güvenlik perspektifinden bakıldığında çok ciddi ve katmanlı bir "stratejik tehdit" barındırır.

8. Navigasyon ve Trafik Takip Sistemlerinin Artan Önemi:

Modern savaşta GPS (veya GNSS) sinyali, artık bir "yardımcı araç" değil, düşmanın ilk hedefi olan bir "yumuşak karın" haline gelmiştir. Navigasyon sistemlerinin bağımsızlaşması, bir ordunun "kör ve sağır" edilmeye karşı verdiği bir beka mücadelesidir.

Geleceğin savaşı, "sinyalin olmadığı yerde hayatta kalanlar" arasında geçecektir. Bir füze ne kadar hızlı veya patlayıcı olursa olsun, GPS kesildiğinde hedefini bulamıyorsa sadece "pahalı bir havai fişek"tir. Bu yüzden tam bağımsız seyrüsefer sistemleri, günümüzde nükleer caydırıcılık kadar değerli bir teknolojik varlıktır.

9. Özel Kuvvetler ve Komando birliklerinin artan önemi, teknoloji ile entegre edilmeleri ve etkin taktik kontrol:

Modern harp sahasında Özel Kuvvetler ve komando birlikleri, teknolojinin sağladığı imkanlarla "stratejik birer cerrah" haline gelmiştir. 2025 Haziran'daki "12 Gün Savaşı" gibi çatışmalardan çıkarılan dersler, bu birliklerin sadece savaşın unsurları değil, aynı zamanda dijital ve asimetrik gücü yöneten merkezler olduğunu göstermiştir.

Özel kuvvetlerin teknolojiyle entegrasyonu, taktik sahada bireysel kabiliyetleri birer "platforma" dönüştürmüştür:

10. Zırhlı birliklerin artan kırılabilirliği

Zırhlı birliklerin modern harp sahasındaki artan kırılabilirliği, geleneksel zırh korumasının hızı ve çeşitliliği artan asimetrik tehditler karşısında yetersiz kalmasıyla ilgilidir. Özellikle Ukrayna-Rusya Savaşı ve Ortadoğu'daki çatışmalar, tankların "yenilmez kale" imajını sarsmış ve onları av haline getirmiştir.

11. Savaşta sigorta giderleri yanında hammadde olarak nadir metaller petrol ve doğal gaz kaynaklarının artan maliyetlerine karşı stratejik rezerv yaratma zorunluluğu.

Modern savaşların "endüstriyel dayanıklılık" yarışına dönüşmesi, nadir metaller, petrol ve doğal gazı sadece birer ekonomik meta olmaktan çıkarıp, doğrudan birer silah sistemi bileşeni haline getirmiştir. Artan maliyetler ve arz güvenliği riski karşısında "stratejik rezerv" yaratmak artık bir tercih değil, bir beka zorunluluğudur.

SONUÇ:

Sonuç olarak modern savaşın dönüşümü; sadece daha gelişmiş silahlara sahip olmayı değil, bu silahları besleyecek endüstriyel derinliği ve toplumsal dayanıklılığı yönetmeyi zorunlu kılmaktadır. SİHA'lar ve hassas mühimmatlar taktik sahada devrim yaratırken; bu sistemlerin "can damarı" olan nadir metaller, enerji kaynakları ve kesintisiz hammadde arzı savaşın asıl sigortası haline gelmiştir. Artık zafer; yalnızca en iyi teknolojiyi kullananın değil, navigasyon sistemini bağımsızlaştıran, mühimmat üretim hattını hammadde rezerviyle güvenceye alan ve teknolojik üstünlüğünü özel kuvvetlerin cerrahi operasyonel hızıyla birleştirebilen "direnci devletlerin" olacaktır. Kısacası gelecek, en büyük orduya sahip olanın değil, tedarik zincirinden siber uzaya kadar her alanda bağımsızlık ve sürdürülebilirlik zırhını kuşananın olacaktır.

İran örneği, modern savaşın artık doğrusal bir cephe hattından ziyade, "Çok Katmanlı ve Hibrit" bir yapıya evrildiğinin en somut laboratuvarıdır. Bu bağlamda, ulaştığımız sonuçları şu güvenlik değerlendirmesiyle derinleştirebiliriz:

İran Örneği Üzerinden Çok Katmanlı Savaşın Yükselişi

İran, konvansiyonel askeri zayıflığını; asimetrik vekil güçler (Hizbullah, Husiler), geniş menzilli füze/dron ağları ve siber operasyonlarla harmanlayarak savaşın "fiziksel" sınırlarını aşmıştır. Bu model, güvenliğin artık sadece sınır hattında değil; enerji koridorlarında (Hürmüz Boğazı), siber ağlarda ve hammadde tedarik zincirlerinde sağlandığını kanıtlamıştır. İsrail ve ABD'nin bu stratejiye karşı mühimmat stoklarını hızla tüketmek zorunda kalması, "maliyet asimetrisinin" en az nükleer güç kadar yıkıcı bir silah olduğunu göstermiştir.

GÜVENLİK DEĞERLENDİRMESİ VE STRATEJİK SONUÇ

Çok katmanlı savaş çağında güvenlik, artık "toprak savunmasından" "sistem dayanıklılığına" (resilience) dönüşmüştür. İran örneğinden çıkarılan derslerle;

- 1. Caydırıcılık:** Sadece teknolojik üstünlükle değil, navigasyondan hammaddeye kadar her alanda bağımsız seyrüsefer ve üretim kapasitesiyle mümkündür.
- 2. Operasyonel Esneklik:** Zırhlı birliklerin kırılabilirliğine karşı, teknolojiyle entegre olmuş Özel Kuvvetlerin ve otonom sistemlerin (SİHA/İKA) hibrit kullanımı yeni standarttır.
- 3. Endüstriyel Sigorta:** Stratejik hammadde ve nadir metal rezervleri, mühimmatın ateş gücünü belirleyen asıl "sessiz kuvvettir".

Neticede, İran üzerinden okunan bu dönüşüm; gelecekteki çatışmaların sadece silahların değil, ekonomik dayanıklılık, teknolojik otonomi ve lojistik sürdürülebilirliğin çarpışması olacağını tescil etmiştir. Güvenlik artık bir "an" değil, hammaddeden siber uzaya kadar uzanan kesintisiz bir süreç yönetimidir.

KAYNAKLAR

1. Alagöz, B. (2025). İran-İsrail geriliminde ABD'nin stratejik pozisyonu: Maksimum baskı, kısıtlı müdahale ve bölgesel mühendislik. *Kriter Dergi*, 10(103). <https://kriterdergi.com/dosya-iran-israil-savasi/kategori>
2. Anadolu Ajansı. (2026, Nisan 5). İran'ın Buşehr Nükleer Enerji Santrali'ne ABD-İsrail saldırısı. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/iranin-busehr-nukleer-enerji-santrali-abd-israilin-duzenledigi-saldirida-1-kisi-hayatini-kaybetti/3891373>
3. Arquilla, J., & Ronfeldt, D. (1999). The emergence of noopolitik: Toward an American information strategy. RAND Corporation.
4. BBC Türkçe. (2025, Haziran 26). Pentagon raporu: İran'ın nükleer tesisleri ciddi zarar görmedi. <https://www.bbc.com/turkce/articles/cdx5n17yw01o>
5. Biddle, S. (2021). *Nonstate warfare: The military methods of guerrillas, warlords, and militias*. Princeton University Press.
6. Clausewitz, C. von. (1976). *On war* (M. Howard & P. Paret, Eds. & Trans.). Princeton University Press. (Original work published 1832)
7. Eslami, M., & Vieira, A. V. G. (2024). Exploring the driving forces behind Iran's nuclear deterrence. *Journal of Military and Strategic Studies*, 7(1), 45–68. <https://doi.org/10.1080/25751654.2024.2319381>
8. Euronews Türkçe. (2026, Mart 27). İran'da nükleer tesisler vuruldu: "Ağır su" ve "sarı kek" hedefte. <https://tr.euronews.com/2026/03/27/iranda-nukleer-tesisler-vuruldu-agir-su-kompleksi-ve-sari-kek-hedefte>
9. Freedman, L. (2017). *The future of war: A history*. PublicAffairs.
10. Giles, K. (2016). *Handbook of Russian information warfare*. NATO Defense College.
11. Hoffman, F. G. (2007). Conflict in the 21st century: The rise of hybrid wars. Potomac Institute for Policy Studies.
12. Hoffman, F. G. (2009). Hybrid warfare and challenges. *Joint Force Quarterly*, 52(1), 34–39.
13. İran Araştırmaları Merkezi (İRAM). (2025, Mart 7). İran'ın ileri savunma doktrini ve "uzun kol" stratejisinin evrimi. https://iramcenter.org/en/irans-forward-defense-doctrine-and-the-evolution-of-its-long-arm-strategy_en-2600
14. Jowett, G. S., & O'Donnell, V. (2019). *Propaganda & persuasion* (7th ed.). SAGE Publications.
15. Kaldor, M. (2012). *New and old wars: Organized violence in a global era* (3rd ed.). Stanford University Press.
16. Kilcullen, D. (2009). *The accidental guerrilla: Fighting small wars in the midst of a big one*. Oxford University Press.
17. Lanoszka, A. (2016). Russian hybrid warfare and extended deterrence in eastern Europe. *International Affairs*, 92(1), 175–195. <https://doi.org/10.1111/1468-2346.12509>
18. Mazarr, M. J. (2018). *Understanding deterrence*. RAND Corporation.
19. Milli İstihbarat Akademisi. (2025, Ağustos). 12 gün savaşı ve Türkiye için dersler (Kurumsal Rapor No. 2025/1). https://mia.edu.tr/uploads/f/01082025_1.pdf
20. Nye, J. S. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. PublicAffairs.
21. Ortadoğu Araştırmaları Merkezi (ORSAM). (2026, Mart). ABD/İsrail-İran savaşı ve bölgesel yansımaları (Dosya No. 12). <https://orsam.org.tr/wp-content/uploads/2026/03/Dosya-No-12-ABDIsrail-Iran-Savasi-ve-Bolgesel-Yansimalari.pdf>
22. Rid, T. (2020). *Active measures: The secret history of disinformation and political warfare*. Farrar, Straus and Giroux.
23. Singer, P. W., & Brooking, E. T. (2018). *LikeWar: The weaponization of social media*. Houghton Mifflin Harcourt.
24. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA). (2026, Mart 1). ABD ve İsrail'in İran'a yönelik saldırıları: Birinci günün analizi. <https://www.setav.org/abd-ve-israilin-irana-yonelik-saldirilari-birinci-gunun-analizi>
25. Slaughter, A.-M. (2017). *The chessboard and the web: Strategies of connection in a networked world*. Yale University Press.
26. U.S. Central Command (CENTCOM). (2026, April 6). Operation Epic Fury fact sheet. U.S. Department of Defense. <https://media.defense.gov/2026/Apr/06/2003907108/-1/-1/1/OPERATION-EPIC-FURY-FACT-SHEET-APRIL-6-2026.PDF>
27. Valeriano, B., Jensen, B., & Maness, R. C. (2018). *Cyber strategy: The evolving character of power and coercion*. Oxford University Press.
28. Weiss, M., & Hassan, H. (2015). *ISIS: Inside the army of terror*. Regan Arts.